

13.

a/4718

A pozsonyi királyi akadémia tanárainak

TREFORT ÁGOSTON

vallás- és közoktatási minister úr Ö Nagyméltósága elé terjesztett

EMLEKIRATA

egy Pozsonyban föllállítandó DEÁK FERENC EGYETEM tárgyában.

*Nagyméltóságú Minister Úr!**Kegyelmes Urunk!*

Azon mély fájdalom közepette, mely ~~nemzetünket~~ a haza *legnagyobb fiának* kimulása által érte, ~~nem lelhetünk~~ másban vigaszt, mint azon eszmékben, melyeknek megtestesítése által legalább csekély részben leróni igyekeztük azt, mivel leghívebb fiának a trón és a nemzet adója maradt. Érti széles e hazában mindenki, hogy a nemzet gyenge és erőtlén ahoz, hogy kegyeletét a nagysághoz méltóan nyilváníthassa, hogy háláját a nagy halott emlékének teljesen leróhassa. A ki életében a legnagyobb önfeláldozással trónt és nemzetet kibékített, a trónnak koronát, a nemzetnek országot adott és sem az egyiktől, sem a másiktól még az elismerés egyszerű nyilatkozatát sem akarta elfogadni: annak halála után a nemzet bármely nagy ténynyel is csak magát fogja dicsőíthetni, mert az elhúnyt sem nagyobbá, sem dicsőbbé semmiféle emlék által tehetni nem fogja.

A nemzet sietni fog a legdicsőbb honfi erénynek oly emléket állítani, mely a nemzet nagyságát az egész világnak hirdesse; de mi úgy hiszszük, hogy méltó lesz a nemzethez, ha ezen holt emléken kívül *élő emléket* is emel, melyben **Deák Ferenc** nagy szelleme, mint a tudomány hatalmas nemtője világítson, melyben az ifjúság a honfui erények ne továbbjának képét folyton szemé előtt látva, egy nemzedék csiráját képezhesse, mely e hazát oly nagygyá, fiait oly derék és önzetlen hazafiakká tenni legyen hivatva, minőnek azt *Deák Ferenc* életében ohajtá. E magasztos hivatás megoldására szerény véleményünk szerint nem találhatunk hathatósbabb eszközt, *mint egy tudomány egyetem föllállítását, melyet Deák Ferenc szelleme és emléke teremtsen.*

Bizonyára nincs e hazában ember, ki örömmel ne üdvözlőné egy új egyetem föllállítását, főleg akkor, midőn azt az elhúnyt nagyság által fölkellett nemzeti közlelkese-dés teremti.

Ezen egyetemnek, mint a nemzeti közszellem hatalmas kifolyásának a tudomány buzgó hirdetése mellett egyik fő hivatása bizonyára az lenne, hogy a nemzeti szellem folyton éleszsze és terjeszsze, hogy a külföld vívmányai alapján ne csak a tudomány-nemzeti irányát ápolja, de egyuttal hazafiakat és *magyarokat* is neveljen, kik a veszély idejében a magyar nemzetiség legyőzhetetlen bástyáit képezzék. Ott kell tehát emelni a nemzeti szellem ezen hatalmas várát, mely a nagy hazafi nevéből kölcsönzi erejét, hol

legközelebb áll a veszély, hogy a tudomány és cultura éltető kincsével lassanként a nemzeti szellem iránti közöny mérge is beszivárog.

Alig fogunk e célra alkalmasabb helyet találni *Pozsony* városánál, hol nem csak egy virágzó akadémia által egy leendő egyetem csiráját épen Excellentiád kezdte lerakni, hanem hol a nemzet legjobbjai és közöttök hazánk nagy fia gyültek össze tanácskozásra és örködtek egyuttal a nemzeti közszellem fölélesztésén, hol végre maga *Deák Ferenc*, kinek neve fogná az egyetemet diszíteni és szellemét éleszteni, áldásos politikai pályáját megkezdette. Itt lesz legszebb alkalom arra, hogy a nagy hazafi élete buzdító példaként lebegjen örökké a tanuló ifjuság előtt.

Jól tudjuk mi azt, hogy hazánk pénzügyi viszonyai nem engedik, nem engedhetik meg azt, hogy az eszme a magyar állam kincstárának terhére létesüljön akkor, midőn az állam polgárainak fizetés-képessége a legnagyobb mértékben igénybe van véve; de a nagy hazafi nevére egy új egyetem nem is lenne érdemes, ha azt nem a *trón és nemzet együttes nagylelkűsége és lelkesedése* teremtené. A nemzet, mely a tudomány számára palotát emelt, jelen nehéz viszonyok között sem fog vonakodni legnagyobb fiának emlékét egy tudomány egyetem létesítése által megörökíteni és szeretett Királyunknak a nemzeti adakozás ily nemes iránya bizonyára őszinte örömet fogna okozni. Ez a trón és nemzet legfelsőbb egyesülésének egy újabb külső jelévé fogna válni.

Mi mély tisztelettel alólirottak, mint a tudomány szerény és igénytelen napszámosai nem lehetünk hivatva arra, hogy a nemzeti kegyelet által teremendő *Deák Ferenc-egyetem* létesítésénél bármí tekintetben a központot képezhessük.

Egy ily messzeható cultur mozgalomnak központját képezni első sorban Excellentiád van hivatva, mint a ki évek óta áll tanügyünk élén és ezen idő alatt a közművelődés és tudomány fölvirágzására már oly sok új intézetet létesített és egy-egy új közintézet létesítésénél mindig újabb és fáradhatatlanabb erélyt fejtett ki; mint a ki *Pozsony* városának nemzeti cultur missiójától áthatva az itteni kir. akadémia emeléséhez eddig is számos messzeható ténynyel járult és lehetővé tette azt, hogy *Pozsony* városában egy *Deák Ferenc-egyetem* létesítése sokkal kevesebb akadályba ütköznék, mint bárhol másutt az országban.

Excellentiádnak ezen messze előre látó ténye nem is enged egy percig sem kételkedni az iránt, hogy Excellentiád hatalmas szavával kész leend a nemzet lelkesedését egy *Deák Ferenc-egyetem* létesítésére fölkelteni és hazánk polgárai bizonyára készek lesznek Excellentiád fölhívására jelen nehéz viszonyok között is filléreiket a nemzeti közművelődés oltárára lerakni.

Az előtt nem ritkán egyesek adakozásai is elegendők voltak ahhoz, hogy egyetemek létesüljenek és Európa népeinél számos példa van arra, hogy gazdag és szegény együttes adakozásaiból jöttek létre hatalmas és virágzó egyetemek, melyek azok neveit viselik, kiket a nemzet kegyelete kiválasztott. Nem ritkán egy-egy eszme szolgált egyik másik egyetem létesítésére indokul és még nincs egy éve annak, hogy lajtántúli szomszédaink egy új egyetem megnyitásának örömmünnepét ülték.

A magyar nemzetnek jelenleg alkalmá nyílik az önzetlen hazaszeretet és legszebb honfíerények nagy eszméjétől áthatva emelni egyetemet azon férfiu nevére, kinél hívebb és önzetlenebb fia nem fog lenni soha.

Kérjük tehát Excellentiádat, vegye kezébe a kezdeményezés ügyét azon eszme megvalósításához, melyhez mi gyengék és tehetetlenek vagyunk, de mely Excellentiád erélyes kezdeményezése mellett dúsan fogja megteremni gyümölcseit és Excellentiád felejtethetlen érdemeit a hazai tanügy terén egy oly ténynyel fogja kiegészíteni, melyről az utókor minden újabb és újabb nemzedéke örök hálával fog megemlékezni.

Nem érezzük magunkat hivatva arra, hogy Excellentiádnak a kezdeményezés nagy művéhez tanácsosal akarjunk szolgálni, de úgy hisszük, hogy a kivitel nehézségei sokkal kisebbek, semhogy azokat Excellentiádnak törhetetlen erélve könnyen elhárítani

ne tudná. A nemzet áldozatkészségében egy percig sem kételkedünk és a költségek nem volnának oly nagyok, hogy a jelen nehéz viszonyok között is fedezhetőek ne lennének.

Az egyetem — a kolozsvári egyetem mintájára, azonban az orvosi facultás elejtésével — három facultásból állhatna: 1. jog- és államtudományi; 2. bölcsészet, történelem, nyelvészeti; 3. mennyiség- természettani facultásokból.

Az orvosi facultás felállítása nem tartozván oly égető szükségleteink közé, mint a fenn említett tudománykaroké, s jelentékenyebb anyagi erőt is igényelvén mint amennyinek előteremtése viszonyaink között valószínűnek tartható — egyelőre mellőzhető lenne. Legalább nem tarthatnók indokoltnak az ezen kar felállításához szükséges költség hiánya miatt az egész eszme elejtését. Budapest, Kolozsvár — s a közel Bécs orvosi facultásai, legalább a mi szerény nézetünk szerint még egy pozsonyi orvosi kar felállítását ez idő szerint nélkülözhetővé teszik.

A költségvetés átnézetét, mely a tervezett egyetem felállíthatásának valószínűségét igazolja, következőkben van szerencsénk előterjeszteni:

Az említett karok mindegyikére 10—10 rendes tanári széket számítva, az összes egyetemi tanári testületre 30 rendes tanár esik. Ezek mindegyikének évi járulékát a kolozsvári egyetemi tanárok fizetése szerint 2000 forint fizetéssel és 300 forint lakbérrel véve fel, az összes szükséglet 60.000 forint évi fizetést és 9000 forint lakbért, tehát: 69.000 forint évi kiadást teszen. Ehhez számítva a hivatal személyzet fizetésére és egyéb előforduló kiadásokra átlag 11.000 forintot, az összes évi kiadás 80.000 forintnál többet semmi esetre sem tenne.

Tekintve már, hogy ez összegből a pozsonyi királyi akadémia évi szükségleteire fordított összeg mintegy 25.000 forint fedezve van, a meglevő, a célnak teljesen megfelelő épület átalakítási és építkezési kiadásait pedig szabad királyi Pozsony városa kétségkívül magára fogná vállalni, évi 55.000 forintot tenne a *maximum*, melynek előteremtését a nemzet hazafias készségétől kellene várnunk.

Igaz, nem csekély összeg ez sem — de ha meggondoljuk, hogy a budapesti egyetem 443.010 forintba, a kolozsvári 175.384 forintba kerül évenként az országnak, nem lehet kételkednünk, hogy midőn egy harmadik egyetem felállítását 55.000 forint évi kiadással lehet eszközölnünk, s emellett egy oly férfiú szellemének emelünk érdemeihez valóban méltó culturalis emléket, minő nekünk *Deák Ferenc* volt — hogy a nemzet, mely oly nagy tud lenni a valódi nagyság elismerésében, s mely annyiszor s oly fényesen be tudta bizonyítani, hogy nem néz semmi áldozatot, ha valamely nagyobb szerű eszme kiviteléhez kell, anyagi segélylyel bár járulnia — e nemzet most is meg fogja hozni áldozatát *Deák Ferenc* emlékének oltárára. És meg fogja hozni áldozatát annál inkább, mert nem holt tőkét tesz le, hanem oly elévülhetetlen élő tőkét, melynek kamatait századok mulva is élvezi sarjadékaiban — s az emelkedő nemzeti műveltség dús szellemi kárpótlásul szolgálанд a letett anyagi áldozatokért.

A kivitel módozatai iránt csak egy eszmét vagyunk bátrak Excellentiád magas figyelmébe ajánlani, s ez az, hogy nézetünk szerint nem annyira a fenn kitett évi szükségletnek megfelelő tőke azonnal való előteremtése, mint inkább bizonyos örökre kötelező évi járulékok biztosítása tenné az eszme mielőbbi megvalósítását legvalószínűbbé. A jelen nem épen kedvező anyagi viszonyok között a tetemesebb anyagi áldozat még nagybirtokosainknak is nehezőkre eshetnék, míg az évi járulékok kevésbé lévén megérezhetőek, könnyebben is leróhatók.

Excellentiád lángbuzgalmának kétségkívül sikerülni fog a hazafias főpapságot, káptalanokat, a magas aristokrátiát e nemes célnak megnyerni, és pedig talán legkönnyebben évi járulékok szabályszerű lekötése által, — mely összeg csak 25—30.000 forint évi bevételt biztosítson, az évi 55.000 forint kiadásból már csak 25—30.000 forint lesz fedezendő; tehát oly összeg, mely a nagy- és középbirtokosság, megyék, városok, társulatok és egyesek áldozataiból, a befolyó tandíjak %-ból — esetleg a törvényhozás által e célra megszavazandó összeggel kiegészítve, — kétségkívül fedezve leszen.

Meglehet, Kegyelmes Urunk, hogy tévedünk, meglehet, hogy ideálisabb alakban fogjuk fel a dolgot, mintsem hogy terveink hajótörést ne szenvednének, a reális élet anyagi akadályain — de hiszen mi nem is magunktól, — Excellentiád erős kezeitől várjuk a sikert!

Egyébkint maga a pozsonyi egyetem felállításának eszméje sem a miénk, hanem Excellentiádé — vajha sikertülne Excellentiádnak a megkezdett alkotást mielőbb befejezni, és pedig befejezni egy oly alkotással, melyhez az egész nemzet járulna —

Deák Ferenc emlékére.

Nagyméltóságú Minister Ur, Kegyelmes Urunknak

Pozsony, 1876. évi február hó 7-én.

alázatos szolgálói

Dr. Ekmayer Agost s. k. — Dr. Degen Gusztáv s. k. — Dr. Rentmeister Antal s. k. — Dr. Kuncz Ignác s. k. — Dr. Scheffer Vilmos s. k. — Dr. Fésüs György s. k. — Dr. Pisztóry Mór s. k. — Dr. Révfy László s. k. — Dr. Pauer Imre s. k. — Dr. Ring Mihály s. k. — Dr. Ortway Tivadar s. k. — Dr. Vutkovich Sándor s. k. — Dr. Lendvay Benő s. k. — Könyök József s. k.

